

सर्वोच्च अदालत संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली
माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र

०६९-CR-०९३९

मुद्दा: कर्तव्य ज्यान।

पाल्पा जिल्ला, खानी गाउँ विकास समिति वडा नं. ८ घर भई हाल जिल्ला
कारागार कार्यालय, तानसेन पाल्पामा थुनामा रहेका विष्णुबहादुर सोमै-----१

पुनरावेदक
प्रतिवादी

विरुद्ध

केश कुमारी बुढाथोकी समेतको जाहेरीले नेपाल सरकार-----१

प्रत्यर्थी
वादी

०६९-CR-१०५७

केश कुमारी बुढाथोकीसमेतको जाहेरीले नेपाल सरकार-----१

पुनरावेदक
वादी

विरुद्ध

पाल्पा जिल्ला, खानी गाउँ विकास समिति वडा नं. ८ बस्ने श्यामबहादुर राना---१
ऐ.ऐ.बस्ने जंगबहादुर श्रेष्ठ-----१
ऐ.ऐ.बस्ने दलबहादुर भन्ने दिलबहादुर रेश्मी-----१

प्रत्यर्थी
प्रतिवादी

सुरु फैसला गर्ने: माननीय जिल्ला न्यायाधीश: श्री हरिशचन्द्र ढुङ्गाना

पाल्पा जिल्ला अदालत

फैसला मिति २०६८/१०/२४

पुनरावेदन तहमा फैसला गर्ने: माननीय न्यायाधीश श्री ठाकुर प्रसाद शर्मा

माननीय न्यायाधीश श्री बाबुराम रेग्मी

पुनरावेदन अदालत बुटवल

फैसला मिति २०६९/१०/२

न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९बमोजिम यसै अदालतको क्षेत्राधिकार भित्रको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य एवं ठहर यस प्रकार रहेको छः

मेरो भाइ वर्ष ५३ को टेकबहादुर सोमै एक छोरा र श्रीमतीको साथ बस्ने गर्दथे । निज भाइ टेकबहादुर सोमैलाई भतिजा विष्णुबहादुर सोमैले हेला गर्ने र बुहारी शान्तिले पनि राम्रो व्यवहार नगर्ने भन्ने कुरा भाइले हामीसँग भन्ने गरेका थिए । यस्तैमा मिति २०६७/५/१० गते साँझ निज भतिजा प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमै र बुहारी शान्ति भन्ने रोमा कुमारी सोमै मिलेर भाइलाई मारेछन् र घरदेखि पूर्वतिर रहेको आँपको रुखमा झुण्ड्याएर आफैं झुण्डिएरको बहाना बनाई आफुहरुले नै घरमा ल्याइ राखेका रहेछन् । सो कुरा हामीले थाहा पाई मृतक भाइको लास हेर्न जाँदा निजहरुले लासको मुख हेर्न दिएनन् । पछि हर्कबहादुर रानाले थोरै कपडा खोली दिएकाले हेर्दा घाँटीमा क्वाकिएको, कान काटिएको, एउटा आँखा फुटेको र अनुहारमा निलडामहरु रहेका र छोराको शरीरमा पनि रगत लागेको थियो । लासको विवरण हेर्दा मेरो भाइ टेकबहादुर सोमै झुण्डिई मरेको नभई निजलाई प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमै र शान्ति भन्ने रोमा कुमारी सोमै समेतले कर्तव्य गरी मारेको देखिन आएको र अन्य प्रतिवादीहरु समेतले प्रकृया पूरा नगरी लास सदगत गरेका हुनाले निजहरुलाई पक्राउ गरी कानूनबमोजिम सजाय गरी पाउँ भन्नेसमेत बेहोराको केशकुमारी बुढाथोकी समेतको जाहेरी दरखास्त ।

मृतक टेकबहादुर सोमैको लास हेर्दा खुट्टा पेट र अनुहारकोफ भागमा निलडाम देखिएको र टाउकोबाट पनि रगत बगेकाले यो लास झुण्डिएर मरेको होइन । अन्य कुनै कारणबाट मरेको हुन सक्छ भन्दा निज मृतकको छोरा विष्णुबहादुर सोमै र शान्ति सोमैले आफैं झुण्डिएर

मरेको हो । अन्य केही भएमा हामीहरुले जिम्मा लिनेछौं भनेका हुँदा उक्त मृतक लासको दाहासंस्कार गरेका हौं । लास जलाउने बेलामा पनि मृतकका दाजुभाइले यो लास झुण्डिएर मरेको होइन । प्रहरीलाई खबर गर्नु पर्ने भन्ने कुरा उठाए तापनि उपस्थित भलादमीले भयो अब छाडी दिउँ भनेकाले रानीघाटको तिरमा लास जलाएर फर्केका हौं । पछि मैले छोरा विष्णुबहादुरलाई सोधदा मिति २०६७/६/१० गते राती आफू र बाबुबीच हानाहान भएको बताएका थिए । मृतक टेकबहादुर सोमैलाई निज प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमै समेतले कर्तव्य गरी मारेको हुनुपर्दछ भन्नेसमेत बेहोराको दिलबहादुर रेश्मीले गरेको घटना विवरण कागज ।

पाल्पा जिल्ला, खानी गाउँ विकास समिति वडा नं.८ स्थित पूर्वमा निदेनी खोल्ला, पश्चिममा टेकबहादुर सोमैको गोठ, उत्तरमा माया सोमैको घर र दक्षिणमा टेकबहादुर सोमैको बारी, यतः चार किल्लाभित्र रहेको दक्षिण मोहडा भई दुई तल्लाको, ढुङ्गा माटोले बनी टिनले छाएको घर र सो घरभन्दा पूर्व राधा न्यौपानेको बारीमा रहेको आँपको रुखको पश्चिमतर्फ गएको हाँगामा डोरी झुण्डिएको र उक्त रुखमुनी बारीमा मृतक टेकबहादुर सोमैको लास रहेको थियो भन्नेसमेत बेहोराको घटनास्थल मुचुल्का ।

मिति २०६७/५/१० गते बेलुकी म आफ्नै घरमा थिएँ । निज मृतक टेकबहादुर सोमै र मेरो घर तलमाथि नजिकै छ । उक्त मिति र समयमा म भान्सा घरमा खाना बनाउँदा टेकबहादुर सोमैको घरमा हानाहान भएको र केही बेर पश्चात् घ्यार घ्यार जस्तो आवाज सुनेको थिएँ । सोभन्दा केही समय पहिले निज टेकबहादुर सोमैले मलाई मार्न खोजेको हो मार भनेको आवाज पनि सुनेकी थिएँ । त्यस्तैमा मिति २०६७/५/११ गते निज टेकबहादुर सोमै आँपको रुखमा झुण्डिएको अवस्थामा रहेको भन्ने थाहा पाएकी हुँ । टेकबहादुर सोमैलाई कुटपिट गरी मारेकोमा विश्वास लाग्छ भन्नेसमेत बेहोराको माया सोमैले गरिदिएको मौकाको कागज ।

उक्त घटना वारदातको दिन साँझको समयमा मेरो लग्ने टेकबहादुर सोमै मादक पदार्थ सेवन गरी घरमा आई खाना खाएपछि सुत्ने बेलामा बुहारी कमलाको बुबासँग दिउँसो बोलेको विषयलाई लिएर मलाई तँ किन यहा बस्छेस तेरो सम्धी श्यामसँग जा उतै बस भनी गाली गर्न

लागनु भयो र हामीबीच भनाभन हुन थाल्यो । सो हल्ला छोराले आफ्नो कोठाबाट सुनी के भयो भनी बोलाउँदै हामी भएको ठाउँतिर आयो । मैले आफुलाई लगाएको आरोप छोरालाई सुनाएँ । त्यसपछि बाबु टेकबहादुर सोमै र छोरा विष्णुबीच भनाभन हुन थाल्यो मैले झगडा नगर भन्दाभन्दै पनि टेकबहादुर सोमैले छोरालाई मुक्रीले छातीमा हान्नु भयो । त्यसपछि छोरा विष्णुले पनि बाबुको अनुहारमा मुक्रीले हानेपछि टेकबहादुर सोमै जमिनमा लड्नु भयो । छोराले अझ कुटपिट गर्न लाग्दा मैले नगर भनी छेकेको थिएँ । केही बेरमा पतिको त्यही मृत्यु भयो । अब मृत्यु भयो के गर्ने होला भन्दा छोरा विष्णुले मैले रुखमा लागि झुण्डाई दिन्छु भोली आफैं झुण्डी मरेको भनी सदगत गरौंला भनी निजले उक्त लासलाई नाम्लाले ढाडमा बोकी न्यौपानेको बारीमा लागि आँपको रुखमा झुण्डाएर छोडेको हो । म पनि छोराको पछि पछि गएकी थिएँ । मिति २०६७/५/११ गते बिहान मैले लास झुण्डिएको देखेको अभिनय गरी गाउँको मानिससमेत बोलाई मृतक लासलाई रानीघाटमा लागि दाहासंस्कार गरिएको हो भन्नेसमेत बेहोराको प्रतिवादी शान्ति भन्ने रोमा कुमारी सोमैले अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्ष गरेको बयान ।

जाहेरीमा उल्लिखित मिति र समयमा पति र म आफ्नै कोठामा थियौँ । ससुरा टेकबहादुर सोमै र सासु रोमाकुमारी सोमैबीच झगडा भएपछि मेरो लोग्ने विष्णुबहादुर सोमै उक्त स्थानमा जानु भयो । म पनि निजसँग पछि पछि जादा निज टेकबहादुर सोमै र मेरो पति विष्णुबीच हानाहान भएको थियो । मैले छुट्याउन खोज्दा सकिनँ । सासु पनि त्यहाँ हुनुहुन्थ्यो । आमाले पनि दुवैजनालाई छुट्याउन खोज्नु भएको थियो । म आत्तिएर तल झरी केही बेरपछि माथि कोठामा गई हेर्दा टेकबहादुर सोमै जमिनमा लड्नु भएको थियो । मैले पतिलाई किन यसो गरेको भन्दा निजले आमालाई हुने नहुने आरोप लगाई मलाई पनि पिट्न आएपछि मैले हानेकोले जमिनमा लडे र सहन नसकी घाँटी च्यापी दिएँ भनी पतिले बताएका थिए । मैले बाबुको नजिक गई हेर्दा मृत्यु भइसकेको थियो । बाबुको मृत्यु भैसकेपछि पतिले बाबुलाई नाम्लोले बोकी तल झार्नु भयो र आमा छोरासँगै भएर न्यौपानेको बारीतर्फ लागेका हुन् । सुन्न जानुभन्दा पहिले सासु र पतिले भोली सबै जनाले बाबुको मृत्यु झुण्डिएर भएको हो भन्नु

पछि भनी सल्लाह गर्नु भएको थियो । भोलीपल्ट म घाँस काट्न गएँ र घर आउँदा मानिस जम्मा भएका थिए । त्यसपछि लास रानीघाट लगि दाहासंस्कार गरेका हुन् भन्नेसमेत बेहोराको प्रतिवादी कमला सोमैले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष गरेको बयान ।

घटना वारदातको दिन साँझ खाना खाई सुतेको थिएँ । मेरो बाबु टेकबहादुर सोमैले आमा रोमा सोमैलाई मेरो श्रीमतीको बाबु श्यामबहादुर रानासँग जा भन्दै गाली गलौज गरिरहेको सुनी म उक्त स्थानमा गई बाबुलाई सम्झाउन खोज्दा निजले मलाई तँ को होस् भन्दै मुक्काले छातीमा हानी भित्तामा ठोक्काए पछि मैले पनि निज बाबुलाई मुक्काले अनुहारमा हानेँ । बाबु जमिनमा ढल्नु भयो । त्यसपछि मैले निजको घाँटी च्यापेको थिएँ । एकैछिनमा मर्नु भयो । बाबुको मृत्युपछि म अब के गर्ने भनी होस आउन थाल्यो । तब लासलाई घरभन्दा पूर्व न्यौपानेको बारीमा भएको आँपको रुखमा नाम्लोले बोकी लगि झुण्डिएर मरेको जस्तो पार्नु पर्‍यो भन्ने सोची उक्त लास आँपको रुखमा लगि झुण्डाई घरतर्फ आएको हुँ । त्यतिखेर आमापनि सँगै जानु भएको थियो । मिति २०६७/५/११ गतेका दिन निज बाबुको लासलाई आफैं झुण्डी मरेको भनी गाउँलेहरुसमेत गुहार गरी लास रानीघाटमा लगि सदगत गरेका हौं । बाबुको मृत्यु झुण्डिएर नभै मेरो कुटपिटको कारणबाट भएको हो भनी प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैले अधिकार प्राप्त अधिकारीसमक्ष गरेको बयान ।

पाल्पा जिल्ला खानी गाउँ ३ स्थित पूर्व पश्चिम कालीगण्डकी, उत्तर स्याङ्गजा जिल्ला, दक्षिण तारा चन्द्रको होटल, यति चार किल्लाभिन्न रहेको काली गण्डकी नदीको किनारामा मिति २०६७/५/११ गते मृतक टेकबहादुर सोमैको लास जलाई दाहसंस्कार गरिएको भन्ने स्थानको घटनास्थल प्रकृति मुचुल्का ।

टेकबहादुर सोमै झुण्डिएर मरेको भन्ने सुनी म मिति २०६७/५/११ गते बिहान मृतकको घरमा जाँदा लासलाई घाटमा लाने तयारी भैरहेको थियो । लास उठाउँदा लासको टाउको मुनी रगत भने देखेको हुँ । घाटमा गएर पनि मैले लास हेरेको होइन । अन्य मलामीको भनाई अनुसार निज टेकबहादुर सोमैको अनुहार सुन्निएको र एउटा आँखा निलो थियो

भन्ने सुनेको हुँ । पछि विष्णुबहादुर सोमैले मृतक टेकबहादुर सोमैलाई मारेर आफैं झुण्डी मरेको भनी अपराध लुकाउन खोजेको भन्ने थाहा पाएको हुँ भन्नेसमेत बेहोराको जंगबहादुर श्रेष्ठले अधिकार प्राप्त अधिकारीसमक्ष गरेको बयान ।

मिति २०६७/५/११ गते बिहान गाउँकै टेकबहादुर सोमैको मृत्यु भएको भन्ने सुनी थाहा पाई म निजको घरमा जाँदा १५/२० जना मानिस जम्मा भएका थिए । लास हेर्दा घाँटीमा रसी बाँधिएको र रुखमा पनि रसी झुण्डिएको थियो । लासको खुट्टा, पेट र अनुहारमासमेत निलडाम चोटहरू र टाउकोमा रगतसमेत बगेको देखेको हुँ । के भएको हो भनी भन्दा झुण्डिएर मरेको भन्ने कुरा भयो र सबैजनाले सदगत गर्ने कुरा गरेकाले म पनि मलामी गएको हुँ । दाहासंस्कार गर्न जानेमा म, विष्णुबहादुर सोमै, जगबहादुर श्रेष्ठ, हर्षबहादुर राना, चन्द्रबहादुर मिथुन, नन्दबहादुर सोमै, नेत्र बहादुर चुहान, श्यामबहादुर राना, तिलबहादुर मिथुन, बोम बहादुर सोमैसमेत थियौं भन्नेसमेत बेहोराको दलबहादुर भन्ने दिलबहादुर रेश्मीले अधिकार प्राप्त अधिकारीसमक्ष गरेको बयान ।

मिति २०६७/५/११ गते मृतक टेकबहादुर सोमै मरेको सुनी मसमेत उक्त स्थानमा गई हेर्दा मृतकको अनुहारमा चोट लागेको अवस्थामा बारीको कुनामा थियो । सोही स्थानमा आँपको रुखमा रसी चुँडिएको अवस्थामा देखेको हुँ । त्यसपछि मलाई चुरोट लिन पठाएकोले लिन गएँ । म आउँदा लास घरमा लगिसकेका थिए । निज टेकबहादुरको श्रीमती र छोरासमेतले मृतक आफैं झुण्डी मरेको हो, सदगत गर्नु पन्यो भनेपछि मृतक लास जलाउन गएका हौं । मृतकको दिदीसमेत त्यहीं आएको थिइन । मृतकको लास हेर्दा अनुहारमा चोट पटक लागेको र टाउकोबाट रगतसमेत बगेको थियो भन्नेसमेत बेहोराको प्रतिवादी श्यामबहादुर रानाले अधिकार प्राप्त अधिकारीसमक्ष गरेको बयान ।

मृतक र निजका परिवारबीच झैं-झगडा भैरहन्थ्यो भन्ने सुनेको हुँ । मृतकका शरीरमा निलडाम र चोट देखिएकाले प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैसमेतले टेकबहादुरलाई कर्तव्य गरी

झुण्डाई मारेको पूर्णविश्वास लाग्छ भन्नेसमेत बेहोराको होमबहादुर बगालेसमेतका व्यक्तिहरुले गरेको वस्तुस्थिति मुचुल्का ।

म भारतबाट छुट्टिमा घर आई बुझ्दा दाजु टेकबहादुर सोमैको मृत्यु निजको श्रीमती, छोरा र बुहारीसमेतको मिलेमतोमा कर्तव्यद्वारा भएको भन्ने कुरा थाहा हुन आएकोले निज कसुरदारहरुलाई कानूनबमोजिम सजाय गरिपाउँ भनी भुपालबहादुर सोमैले हुलाकद्वारा पठाएको जाहेरी दरखास्त र सोको सनाखत कागज ।

मृतक टेकबहादुर सोमैको लास तत्काल जलाईएको कारणबाट लाश प्रकृति मुचुल्का र शव परीक्षण हुन नसकेतापनि निजलाई प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैले कर्तव्य गरी मारी लास दबाउने कार्यमा समेत संलग्न रहेको देखिन आएकोले प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैलाई मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धीको महलको १ र ४ नं. को कसुरमा सोही १३(३) नं.बमोजिम सजाय गरी ४ नं. ले थप सजायसमेत गरी पाउँ, प्रतिवादी शान्ति भन्ने रोमा कुमारी सोमै र कमला सोमै वारदातस्थलमा उपस्थित भई अपराध दबाउने छपाउने कार्यमासमेत मद्दत गरेको देखिँदा निजहरुलाई सोही ज्यान सम्बन्धीको १७(३) र ४ नं. को कसूरमा ऐ. १७(३) नं.बमोजिम सजाय गरी ऐ.४ नं.बमोजिम थप सजायसमेत गरी पाउँ, प्रतिवादीहरु जंगबहादुर श्रेष्ठ, दलबहादुर भन्ने दिलबहादुर रेस्मी, श्यामबहादुर राना, हर्षबहादुर राना, चन्द्रबहादुर मिथुन, बोमबहादुर सोमै, नन्दबहादुर सोमै, नेत्रबहादुर चहान र तिलबहादुर मिथुनलाई टेकबहादुर सोमैको कर्तव्यबाट मृत्यु भएको भन्ने जानकारी हुँदाहुँदै प्रहरीमा खबर नगरी लासजाँचको प्रकृया नपुन्याई मलामी गै लास जलाउने कार्य गरेको देखिँदा निजहरुलाई ज्यान सम्बन्धीको महलको ४ र २५ नं. को कसूरमा सोही नं.बमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्ने बेहोराको अभियोग पत्र ।

मिति २०६७/५/१० गतेका दिन दिउँसो म साथीहरूसँग बिजुलीको तारले छोएको रुखका हाँगा काट्न गई केही मदिरापान गरी साँझ ६:०० बजेतिर घर फर्केको हुँ । उक्त राती ९:०० बजेतिर बुबा रक्सीले मातेर आउनु भएको थियो । बुबाले आमाको कोठामा गई झगडा गरेको जस्तो सुनी म गई बुझ्दा दिउँसो श्यामबहादुर राना हाम्रो घरमा आएको विषयमा

झगडा भएको रहेछ । मैले बुबालाई झगडा नगर्नुहोस भनी सम्झाई आफ्नो कोठामा आई सुतेको हो । खोज्दै जाँदा आमाले बुबालाई नाम्लोको पासो लगाएर झुण्डिएको अवस्थामा देखेभएछ । बुबा ज्यूँदै छन् कि भनेर आमाले नाम्लो काटीदिनु भएछ । म सो स्थानमा जादा बुबाको मृत्यु भैसकेको थियो । त्यसपछि गाउँमा खबर गन्यौं र गाउँका मान्छेहरु आए । जाहेरवाला केश कुमारी पनि आएर लास हेरनु भएको हो । गाउँका मान्छेहरुले झुण्डिएर मरेको रहेछ भनेपछि दिउँसो ११:०० बजेतिर बुबाको लास रानीघाटमा लगि सतगत गरेको हो । उक्त साँझ बुवासँग सामान्य झगडा भएको थियो । मैले कुटपिट गरेको कारण बुबाको मृत्यु भएको होइन । मैले प्रहरीमा गरेको कागज प्रहरी आफैले लेखेका हुन् । मलाई धम्काएकाले सही गरिदिएको हुँ । निजको आफै झुण्डिएर मृत्यु भएको हो भन्नेसमेत बेहोराको विष्णुबहादुर सोमैले पाल्पा जिल्ला अदालतमा गरेको बयान ।

पति टेकबहादुर सोमै उक्त दिन राती ९:०० बजेतिर रक्सी खाएर घरमा आई मलाई डाहा भएको छ । मेरो ऋण धेरै भयो २५ वर्ष भारतमा बसे पनि केही गर्न सकिनँ । मलाई पिर परेको छ । अलिकति रक्सी लेउ भनी रक्सी मागेर खाइ बाहिरै सुतेका हुन् । निजले सधैं रक्सी खाई मसँग झगडा गर्ने गर्दथे र सो दिन पनि रक्सी खाई आफ्नो बाटो गर्छु भनेका थिए । हामीले पति टेकबहादुरलाई कर्तव्य गरी मारेका होइनौं । भोलीपल्ट बिहान लास झुण्डिएको देखेपछि मैले हँसियाले डोरो काटी गाउँलेलाई बोलाएकी हुँ । प्रहरीलाई भनेपछि दुःख हुन्छ भनी गाउँलेले भनेकाले प्रहरीमा खबर नगरेको हो । प्रहरीमा गरेको कागज झुट्टा हो भन्नेसमेत बेहोराको प्रतिवादी शान्ति भन्ने रोमा कुमारी सोमैले पाल्पा जिल्ला अदालतमा गरेको बयान ।

उक्त राती ९:०० बजेतिर मृतक ससुरा र सासू झगडा गरेको सुनी मेरो श्रीमान् गई बुबालाई सम्झाएर आउनु भएको थियो । बुबाको शरीरमा चोट पनि लागेको छ भन्नु भएको थियो । ससुरा झुण्डी मरेको कुरा भोलीपल्ट बिहान सासुले भनेपछि थाहा पाएकी हुँ । जाहेरवालाहरुले मेरो सासु श्रीमानसँग पुरानो रिसझुट्टीको कारणले यस्तो जाहेरी दिएको हुनुपर्छ

। ससुरा टेकबहादुरको झुण्डिएर मृत्यु भएको हो भन्नेसमेत बेहोराको प्रतिवादी कमला सोमैले पाल्पा जिल्ला अदालतमा गरेको बयान ।

मिति २०६७/५/११ गते बिहान ८:०० बजेतिर टेकबहादुर सोमै झुण्डी मरेका छन् । जानु पर्‍यो भनी बोलाएकाले गई हेर्दा लास बारीको कुनामा थियो । मलाई कपडा लिन पठाए । कपडा अर्केले ल्याईसकेछ । म फर्कि आउँदा लास उठाईसकेका रहेछन् । म बुढा मान्छे भएकाले घाट गइनँ । लासको अवस्था हेर्दा आफैं झुण्डी मरेको नभै निजको पत्नी र छोराको कर्तव्यबाट मारिएको कुरामा विश्वास लाग्छ भन्नेसमेत बेहोरा प्रतिवादी श्याम बहादुर रानाले पाल्पा जिल्ला अदालतमा गरेको बयान ।

घटनाबारे फोनबाट खबर पाई म पुग्दा धेरै व्यक्ति जम्मा भैसकेका थिए । मृतकको लास बारीको कुनामा थियो । मैले लास जचाउनु पर्छ भन्दा विष्णुबहादुरले लास जलाउँ परेको जिम्मा म लिन्छु भनी लास उठाएका हुन् । मृतकको अनुहारमा चोट लागेको थियो । मृतक टेकबहादुर सोमैको हत्यामा आफ्नै छोरा विष्णुबहादुर सोमै, श्रीमती शान्ती सोमैसमेतको मिलेमतो भएको जस्तो लाग्छ । हामीले प्रहरीमा खबर नगरी लास जनाउन मलामी गएको हुँदा गल्ती भयो भन्नेसमेत बेहोरा प्रतिवादी दलबहादुर भन्ने दिलबहादुर रेश्मीले पाल्पा जिल्ला अदालतमा गरेको बयान ।

मृतक टेकबहादुर सोमै आफैं झुण्डिई मरेको जस्तो मलाई लाग्दैन । लास हेर्दा मुख, गाला र निधारमा निला डामहरू थिए र लास उठाउदा टाउको मुनी रगतको पोखरी थियो । श्रीमती छोराहरूसँग मृतकको झैं-झगडा भैरहन्थ्यो भन्ने सुनेको थिएँ । मृतकलाई प्रतिवादी विष्णुबहादुरसोमै र प्रतिवादी शान्ति भन्ने रोमा कुमारीले मारेको जस्तो लाग्छ भन्नेसमेत बेहोराको प्रतिवादी जंग बहादुर श्रेष्ठले पाल्पा जिल्ला अदालतमा गरेको बयान ।

जाहेरवाला मिना कुमारी राना, केश कुमारी बुढाथोकी, प्रतिवादी शान्ति भन्ने रोमा कुमारी सोमै, हेम बहादुर बगाले र वस्तुस्थिति मुचुल्कामा सही गर्ने टेकबहादुर सोमै विष्णु गैरे,

अम्मरराज बस्याल तथा वादी पक्षका साक्षी माया सोमैले गरेको वकपत्र मिसिलसमेत सामेल रहेछ ।

फरार प्रतिवादीहरु हर्षबहादुर राना, चन्द्रबहादुर मिथुन, बोमबहादुर सोमै, नन्दबहादुर सोमै, नेत्रबहादुर चुहान र तिलबहादुर मिथुनको हकमा प्रस्तुत मुद्दा मुलुकी ऐन अ.बं. १९० नं.बमोजिम मुलतवीमा राखिदिने ठहर्छ । किटानी जाहेरी, प्रतिवादी दिलबहादुर रेश्मीको मौकाको कागज, प्रतिवादी विष्णु बहादुर सोमैको मौकाको साविति बयान, प्रतिवादीहरु रोमा कुमारी सोमै र कमला सोमैको मौकाको बयानसमेतबाट आफ्नै बाबुलाई कुटपिट गरी घाँटी थिची मारी मृत लास रुखमा झुण्ड्याई भोलिपल्ट गाउँलेलाई बोलाई लासजाँचको प्रकृया पूरा नगराई सदगत गरे गरिएको देखिन आएको हुँदा प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैलाई मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धीको महलको १३(३) नं.बमोजिम सर्वस्व सहित जन्मकैदको सजाय गरी ऐ.४ नं.बमोजिम थप ६ महिना कैदको सजाय समेत हुने ठहर्छ । प्रतिवादीहरु रोमा कुमारी सोमै र कमला सोमैको अपराध छिपिउने र अपराधी भगाउने कार्यमा संलग्नता रहेको देखिन आएकोले प्रतिवादी रोमा कुमारी सोमैलाई मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धीको महलको १७(३) नं. र ऐ.को ४ नं.बमोजिम १ वर्ष ६ महिना कैदको सजाय र प्रतिवादी कमला सोमैलाई ऐ.ऐ.बमोजिम १ वर्ष कैदको सजाय हुने ठहर्छ । प्रतिवादीहरु नेत्रबहादुर श्रेष्ठ र दिलबहादुर रेश्मी मलाम गई लास जलाउने र प्रतिवादीहरुलाई कसुर अपराधबाट बचाउने कार्यमा संलग्न रहेको देखिँदा मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धीको महलको २५ नं.बमोजिम बीस रुपैयाँ जरिवाना गरी ऐ.४ नं. को कसुरमा थप ६ महिना कैद सजाय हुने ठहर्छ । एउटा सामान्य नागरिकले कानूनबमोजिम पूरा गर्नु पर्ने भूमिकासमेत निर्वाह नगरेको देखिन आएकोले प्रतिवादी श्याम बहादुर रानालाई मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धीको महलको २५ नं.बमोजिम बीस रुपैयाँ जरिवाना हुने ठहर्छ भन्ने समेत बेहोराको सुरु पाल्पा जिल्ला अदालतको मिति २०६८/१०/२४ को फैसला ।

जाहेरवाली घटानाको प्रत्यक्षदर्शी नभै केवल अनुमान र कल्पनाको आधारमा जाहेरी बेहोरा लेखाउएकी छन् । लासजाँच नभै केवल जाहेरीको आधारमा मात्र कसूर ठहर्न्याउनु

न्यायोचित होइन । मौकामा कागज गर्ने दिलबहादुर रेश्मी पनि प्रत्यक्षदर्शी होइनन् । प्रहरीमा भएको बयान स्वतन्त्र रूपमा नभई जबरजस्ती गराइएको हो । मेरो अदालत समक्षको बयान र अदालतबाट बुझिएका साक्षी सबुद प्रमाणसमेतलाई ख्याल नगरी मलाई अभियोग दाबी बमोजिम सर्वस्व सहित जन्मकैद सजाय गर्ने गरेको सुरु फैसला त्रुटीपूर्ण भएकोले उल्टी गरी अभियोग दाबीबाट सफाई पाउँ भन्नेसमेत बेहोराको प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैको पुनरावेदन अदालत बुटवलमा लिएको पुनरावेदन जिकिर ।

प्रतिवादी श्यामबहादुर राना उपर मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धीको महलको ४ र २५ नं. अनुसार सजायको मागदाबी भएकोमा सुरु अदालतको फैसलामा ऐ.को २५ नं.बमोजिम सजाय गरिसकेपछि निज उपरको ऐ.४ नं. अनुसारको दाबी पुग्ने नपुग्ने के हो सो सम्बन्धमासमेत फैसला हुनुपर्नेमा सो सम्बन्धमा केही खुलाइएको छैन । मुलुकी ऐन अ.बं. १९२ नं. अनुसार फैसला गर्दा दाबीका विषय सबैमा बोल्नुपर्ने र १८५ नं. अनुसार आधार र कारणसमेत खुलाउनु पर्नेमा सो विपरित भएको प्रस्तुत फैसला त्रुटीपूर्ण हुँदा बदर गरी प्रतिवादी श्याम बहादुर रानालाई सुरु अभियोग दाबीबमोजिम सजाय गरी पाउँ भन्नेसमेत बेहोराको वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन अदालत बुटवलमा लिएको पुनरावेदन जिकिर ।

सुरु फैसलामा चित्त बुझेन । हामी पुनरावेदकहरुलाई मृतक टेकबहादुरको मृत्यु झुण्डिएर भएको भन्ने विश्वास अन्य गाउँलेहरुसमेतले तत्काल दिलाएकोले मलामी गएका हौं । अपराध र अपराधीलाई लुकाउनु पर्ने कुनै कारण नरहेको, अपराध गर्ने हामीहरुको मनसाय नरहेको, सामाजिक परम्परालाई कायम राखी लासको सतगदमा मलाम जाने तथा सहयोग गरेको मात्र कारणले हामीहरुलाई सजायको भागीदार बनाएको हदसम्म सुरु फैसला नमिलेकोले उल्टी गरी अभियोग दाबीबाट सफाई पाउँ भन्नेसमेत बेहोराको प्रतिवादीहरु दल बहादुर भन्ने दिलबहादुर रेश्मी, जंगबहादुर श्रेष्ठ र श्यामबहादुर रानाको पुनरावेदन अदालत बुटवलमा लिएको पुनरावेदन जिकिर ।

यसमा लासको पोष्टमार्टम हुन नसकेको, प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैले प्रहरी समक्ष गरेको बयानबाट आमालाई लान्छना लगाएको रिसले हात मुक्काले कुटपिट गर्दा मरेको भन्ने उल्लेख भएतर्फ कुनै विवेचना नगरी प्रहरी समक्षको बयानलाई प्रमाणमा लिई ज्यान सम्बन्धीको १३(३) नं.बमोजिम सजाय हुने ठहर गरेको शुरु फैसला विचारणीय देखिएको हुँदा अ.बं. २०२ नं. तथा पुनरावेदन अदालत नियमावली, २०४८ को नियम ४७ को प्रयोजनार्थ पुनरावेदक विष्णुबहादुर सोमै र पुनरावेदक श्याम बहादुर रानासमेतको पुनरावेदन पत्रको जनाउ पुनरावेदन सरकारी वकिल कार्यालय, बुटवललाई दिई र वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन पत्रको जानकारी श्यामबहादुर रानालाई दिई नियमानुसार गरी पेश गर्नु । प्रतिवादीहरुमध्येका कसुर ठहरेका शान्ति भन्ने रोमा कुमारी सोमै र कमला सोमैको पुनरावेदन नपरेको र अन्य प्रतिवादी हर्षबहादुर सानासमेतको हकमा अ.बं. १९० नं.बमोजिम मुलतवीमा रहेको देखिँदा झिकाई रहनु परेन भन्ने पुनरावेदन अदालत बुटवलको मिति २०६९/९/११ को आदेश ।

प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैलाई मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको १३(३) नं.बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय गरी सोही महलको ४ नं.बमोजिम थप सजाय गरी पाल्पा जिल्ला अदालतबाट मिति २०६८/१०/२४ मा भएको फैसला सो हदसम्म मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । प्रतिवादीहरु जंगबहादुर श्रेष्ठ र दिलबहादुर रेश्मीलाई ज्यान सम्बन्धी महलको २५ नं. अनुसार रु.२०। जरिवाना र ऐ.४ नं.बमोजिम ६ महिना कैदको सजाय गरेको र प्रतिवादी श्यामबहादुर रानालाई ऐ. २५ नं.बमोजिम रु.२०। जरिवाना गरेको उक्त फैसला सो हदसम्म मिलेको देखिँदा केही उल्टी भई निज प्रतिवादीहरु जंगबहादुर श्रेष्ठ, दिलबहादुर रेश्मी र श्यामबहादुर रानालाई ज्यान सम्बन्धी महलको ४ नं.बमोजिम जनही रु.१०। जरिवाना हुने ठहर्छ भन्ने पुनरावेदन अदालत बुटवलको मिति २०६९/१०/२ को फैसला ।

मृतक स्वयम् मेरो बुबा भएकोले आफ्नै बुबालाई मार्नु पर्ने न पूर्व रिसइवी थियो न त योजनाबद्ध वारदात भएको भन्ने देखिन्छ । भनाभन र धकेला धकेलामै विना हतियार सामान्य हातले घचेट्दा अचानक घटेको वारदातलाई न्यायिक दृष्टिकोण भवितव्यतर्फको सजाय भोग्न परे पनि अन्याय नहुने र चित्त बुझाउनु पर्ने स्थिति छ । अनुसन्धान अधिकारी समक्षको बयानमा सावित्री भएको भए तापनि तत्काल उठेको रिस थाम्न नसकी मुक्का प्रहार गरेको भन्नेसम्म अवस्था छ । जाहेरवाली र अन्य वादी पक्षको भनाई बकपत्रले पनि देखी जान्ने चश्मदित गवाहीको रूपमा नभई भनेसुनेको आधारमा र शंकाकै भरमा आरोप लगाएको र सो आरोप वस्तुनिष्ठ प्रमाणले पुष्टि नभएको अवस्थामा पनि सर्वस्व सहित जन्मकैदको सजाय गरेको सुरु पाल्पा जिल्ला र पुनरावेदन अदालत बुटवलको फैसला नमिलेकैले उल्टी गरी पाउँ भन्ने प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैले यस अदालतमा लिएको पुनरावेदन जिकिर ।

प्रतिवादीहरु जंगबहादुर श्रेष्ठ, दिलबहादुर रेश्मी तथा श्यामबहादुर रानासमेतले मृतकका शरीरमा घाउ चोटका अवस्था देखेको तथा कर्तव्यबाट मृत्यु भएको जानकारी पाउँदा पाउँदै उक्त घटनाका बारेमा प्रहरीमा खबर गर्नु पर्ने तथा लासजाँचको प्रकृया पूरा भएपछि मात्र लास उठाउनु तथा जलाउनु पर्नेमा त्यसो नगरी उल्टै उक्त घटनाका बारेमा कहिँकतै खबरसमेत नगरी लास जलाउने कार्य गरी कर्तव्य गर्ने प्रतिवादीहरु विष्णुबहादुरसमेतलाई बचाउने कार्यमा संलग्न देखिएकोले यी प्रतिवादीहरुलाई लासजाँच नै नभई जलाएको प्रस्तुत वारदातमा कानुनबमोजिम सजाय गरिनु पर्नेमा भिन्न प्रकृतिको कसुर कायम गरी कम सजाय गरिएको फैसला त्रुटीपूर्ण हुँदा बदर गरी सुरु अभियोग मागदाबीबमोजिम नै प्रतिवादी जंगबहादुर श्रेष्ठ, दिलबहादुर रेश्मी र श्यामबहादुर रानालाई सजाय गरी पाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारले यस अदालतमा लिएको पुनरावेदन जिकिर ।

नियम बमोजिम दैनिक पेशी सूचीमा चढी पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा वादी नेपाल सरकारकोतर्फबाट उपस्थित विद्वान सह-न्यायाधिवक्ता श्री किरण पौडेलले प्रतिवादीहरु जंगबहादुर श्रेष्ठ, दिलबहादुर रेश्मी तथा श्यामबहादुर रानासमेतले मृतकका शरीरमा घाउ चोट

रहेको अवस्था देखेकोवाट तत्कालै कर्तव्यबाट मृत्यु भएको जानकारी पाएकोवाट उक्त घटनाका बारेमा प्रहरीमा खबर गर्नु पर्ने तथा लासजाँचको प्रकृया पूरा भएपछि मात्र लास उठाउनु तथा जलाउनु पर्नेमा त्यसो नगरी उल्टै उक्त घटनाका बारेमा कहिकतै खबरसमेत नगरी लास जलाउने कार्य गरी कर्तव्य गरिी मार्ने प्रतिवादीहरु विष्णुबहादुरसमेतलाई बचाउने कार्यमा संलग्न देखिएका छन् । यी प्रतिवादीहरुले कर्तव्य परी मर्ने मानिसको लासजाँचको प्रकृया नै पुरा नगरी कर्तव्य गरिी मार्ने प्रतिवादीहरु विष्णुबहादुरसमेतलाई बचाउने र कसुर दवाउने मतलबले जाहेरी नगरेको र लाश जलाएकोले अभियोग दावी बमोजिम सजाय गरिनु पर्नेमा भिन्न प्रकृतिको कसुर कायम गरी कम सजाय गरिएको फैसला सो हदसम्म त्रुटीपूर्ण हुँदा बदर उल्टी गरी शुरु अभियोग मागदाबीबमोजिम नै प्रतिवादी जंगबहादुर श्रेष्ठ, दिलबहादुर रेश्मी र श्यामबहादुर रानालाई सजाय गरी पाउँ गर्नुभएको बहस सुनियो ।

मृतक टेकबहादुर सोमैलाई कर्तव्यबाट हत्या गरी रुखमा झुण्ड्याएर आफैं झुण्डिएर मरेको देखाउने प्रयास गरेको कसुरमा प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैलाई मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धीको महलको १३ नं.को देहाय ३ र सोही महलको ४ नं.बमोजिमको थप सजाय, प्रतिवादीहरु शान्ति भन्ने रोमा कुमारी सोमै र कमला सोमैलाई ऐ.१७ नं.को देहाय ३ र ऐ.४ नं. बमोजिमको थप सजाय र कर्तव्य गरी मारिएको टेकबहादुर सोमैको लाश प्रहरीलाई जानकारी नगराई लाशजाँचको प्रकृया नगरी लाशलाई दवाउने प्रयोजनले मलामी जाने जंगबहादुर श्रेष्ठसमेतका अन्य प्रतिवादीहरुलाई ऐ.२५ नं. र ४ नं.बमोजिमको थप सजायको मागदाबी लिई अभियोगपत्र दर्ता भएकोमा सुरु जिल्ला अदालतबाट प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैलाई अभियोग दाबीबमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय गरी ज्यान सम्बन्धीको महलको ४ नं.बमोजिम थप सजाय, प्रतिवादीहरु शान्तती भन्ने रोमा कुमारी सोमैलाई ज्यान सम्बन्धीको महलको १७को देहाय ३ नं. को कसुरमा १ वर्ष कैद र ऐ. ४ नं. बमोजिमको थप छ महिना कैद र अर्का प्रतिवादी कमला सोमैलाई ज्यान सम्बन्धीको महलको १७को देहाय ३ को कसुरमा सोही नं बमोजिम छ महिना कैद र ऐ. ४ नं. बमोजिमको थप छ महिना

कैद सजाय, प्रतिवादीहरु जंग बहादुर श्रेष्ठ र दिलबहादुर रेश्मीलाई ज्यान सम्बन्धीको महलको २५ नं. कसुरमा वीस रुपैया जरीवाना गरी ऐ. ४ नं. बमोजिमको थप छ महिना कैद सजाय तथा प्रतिवादी श्यामबहादुर रानालाई ज्यान सम्बन्धीको महलको २५ नं. बमोजिम वीस रुपैया जरीवानाको सजाय हुने ठहराई सुरु जिल्ला अदालतबाट फैसला भएकोमा पुनरावेदन अदालत बुटवलबाट प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैको हकमा सदर भएको र प्रतिवादीहरु जंगबहादुर श्रेष्ठ, दिलबहादुर रेश्मी र श्यामबहादुर रानाको हकमा ज्यान सम्बन्धीको ४ नं. बमोजिम जनही रु. १०। जरीवाना हुने ठहर गरी फैसला भए उपर प्रतिवादी विष्णु बहादुर सोमै र वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन पर्न आएको देखिन्छ । प्रतिवादीहरु शान्ति भन्ने रोमा कुमारी सोमै र कमला सोमैको हकमा वादी प्रतिवादी दुवैको पुनरावेदन अदालत तह देखि नै पुनरावेदन पर्न आएको नहुँदा निजहरुको हकमा थप विचार गरिरहनु परेन । अब पुनरावेदन अदालत बुटवलको मिति २०६९।१०।२ को फैसला मिलेको छ, छैन ? पुनरावेदक वादी प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्ने हो, होइन भनी निर्णय दिनुपर्ने देखियो ।

मृतक टेक बहादुर सोमैको मृत्यु के कसरी भएको हो ? अर्थात् यी पुनरावेदक प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैको कर्तव्यबाट मृतक टेकबहादुर सोमैको मृत्यु भएको हो होईन भन्ने समेतका सम्बन्धमा विचार गर्दा, मिसिल संलग्न तथ्यहरुबाट प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैका पिता टेक बहादुर सोमैको मृत्यु भएको तथ्यमा विवाद देखिदैन तथापी प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैले वावुको मृत्यु आफै झुण्डिएर भएको हो भनि अदालतको वयानमा उल्लेख गरेका छन् तापनि अपहत्या वा कर्तव्य परी मर्ने मानिसको ज्यान सम्बन्धीको ४ नं. बमोजिम लाशजाँच गराउनु पर्ने र लाशजाँच भएपछि मात्र लाश जलाउने गाड्ने समेतका कार्य गर्नु पर्नेमा यी प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैको सकृयतामा लाशजाँच नगराई सदगत गरिएको हुँदा शव परीक्षण प्रतिवेदन एवम् लास प्रकृति मुचुल्का हुन नसकेको देखिन्छ ।

मृतककी दिदी केश कुमारी बुढाथोकीको जाहेरी दरखास्तबाट अनुसन्धान र तहकीकातको कार्य शुरु भएकोमा प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैले अनुसन्धान अधिकारी समक्ष

बयान गर्दा मृतक बाबुलाई मुकाले हिकीएको र पछि घाँटी च्यापी मारेपछि रुखमा लगेर झुण्ड्याएको कुरा स्वीकार गरेको देखिन्छ । निजको सो बयानलाई सह-प्रतिवादीहरु शान्ती भन्ने रोमा कुमारी सोमै र कमला सोमैको अनुसन्धान अधिकारी समक्षको यी प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैलाई पोल गरी गरेको बयानबाट समर्थित भै कसुर थप पुष्टि भएको छ । प्रतिवादीहरु अदालतमा बयान गर्दा मृतक आफै झुण्डिई मरेका हुन् आफुहरुले कसुर नगरेको भनि अभियोग दावीको कसुरमा ईन्कारी छन तापनि प्रतिवादी कमला सोमैले अदालतमा बयान गर्दा राती ९ वजेतिर ससुरा घरमा आएपछि ससुराले सासुसंग झगडा गरेको र आफ्नो लोग्ने विष्णुबहादुर सोमै पनि झगडा भएको ठाउँमा गएको तथ्य स्वीकार नै गरी बयान गरेको पाईन्छ । त्यसै गरी प्रतिवादी विष्णु बहादुर सोमै पनि बुवा र आमा विच झगडा भएको र झगडा भएको ठाउँमा आफु गएको तथा बाबु घरमा आउदा नै शरिरमा अनुहारमा चोटपटक लागेको थियो भनि मृतकको शरिरमा चोट पटक लागेको तथ्यलाई स्वीकार नै गरी बयान गरेको पाईन्छ । प्रतिवादी दील बहादुर रेश्मीले अनुसन्धान अधिकारी समक्ष गरेको बयान स.ज. ११मा "तत्काल कसै माथी शंका नलागी सतगत गर्न लगे तापनि पछि पछि बुझ्दै जाँदा वारदातको राती विष्णुबहादुर सोमै र मृतकबीच झगडा भएको कुरा माया सोमै र यिनै प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैले बताएका थिए" भनी लेखाएको पाइन्छ । सोही सामान्य झगडा बढ्दै गएपछि मुकाले हान्ने र हातले घाँटी थिच्नेसम्मका कार्य भएको भन्ने कुरा निज प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैले अनुसन्धान अधिकारी समक्ष बयान गरेका र आफूले बाबुलाई मुकाले हिकीएको साथै घाँटी च्यापेको कारणबाट निजको मृत्यु भएको कुरा लुकाउने छिपाउने प्रयास स्वरूप मृत लासलाई रुखमा झुण्ड्याउने र आत्महत्या गरेको देखाउन झुण्ड्याउन प्रयोग गरिएको पासो काट्ने, छिटो छिटो लास जलाउन घाटमा लैजाने र जलाउने जस्तो क्रियाकलाप यी प्रतिवादीबाट भएको भन्ने मौकामा कागज गर्ने माया सोमै समेतको मिसिल संलग्न कागजहरुबाट देखिन्छ । मृतकको खुट्टा, पेट र अनुहारमा निलडाम र टाउकोबाट रगत वगेको थियो भन्ने कुरा प्रतिवादी दीलबहादुर रेश्मीले अनुसन्धान अधिकारी समक्षको बयानको स.ज. १०मा उल्लेख गरेको र सो

कुरालाई थप पुष्टि गर्दै निजै दिल बहादुर रेशिमले अदालतमा गरेको बयानमा दाहिने आँखा निलो फुटे जस्तो थियो, गाला निधारमा चोटहरू थियो, लाश उठाउदा देब्रे कानको लोती चुड्न लागेको झुण्डिएको, लाश सुताएको ठाउँमा रगत बगेको र मैले पनि लाश उठाउदा मेरो हातमा पनि रगत लागेको थियो भनि बयान गरेको पाईन्छ । उक्त घटना वारदातको दिन साँझको समयमा मेरो लोग्ने टेकबहादुर सोमै मादक पदार्थ सेवन गरी घरमा आई खाना खाएपछि सुत्ने बेलामा बुहारी कमलाको बुबासँग दिउँसो बोलेको विषयलाई लिएर मलाई तँ किन यहाँ बस्छेस तेरो सम्झी श्यामसँग जा उतै बस भनी गाली गर्न लाग्नु भयो र हामीबीच भनाभन हुन थाल्यो । सो हल्ला छोरोले आफ्नो कोठाबाट सुनी के भयो भनी बोलाउँदै हामी भएको ठाउँतिर आयो । मैले आफुलाई लगाएको आरोप छोरोलाई सुनाएँ । त्यसपछि बाबु टेकबहादुर सोमै र छोरा विष्णुबीच भनाभन हुन थाल्यो मैले झगडा नगर भन्दाभन्दै पनि टेकबहादुर सोमैले छोरोलाई मुक्किले छातीमा हान्नु भयो । त्यसपछि छोरा विष्णुले पनि बाबुको अनुहारमा मुक्किले हानेपछि टेकबहादुर सोमै जमिनमा लड्नु भयो । छोरोले अझ कुटपिट गर्न लाग्दा मैले नगर भनी छेकेकी थिएँ । केही बेरमा पतिको त्यही मृत्यु भयो । अब मृत्यु भयो के गर्ने होला भन्दा छोरा विष्णुले मैले रुखमा लागि झुण्डाई दिन्छु भोली आफैं झुण्डी मरेको भनी सदगत गरौंला भनी निजले उक्त लासलाई नाम्लाले ढाडमा बोकी न्यौपानेको बारीमा लागि आँपको रुखमा झुण्डाएर छोडेको हो । म पनि छोराको पछि पछि गएकी थिएँ । मिति २०६७/५/११ गते बिहान मैले लास झुण्डिएको देखेको अभिनय गरी गाउँको मानिससमेत बोलाई मृतक लासलाई रानीघाटमा लागि दाहासंस्कार गरिएको हो भन्नेसमेत बेहोराको प्रतिवादी शान्ति भन्ने रोमा कुमारी सोमैले अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्ष बयान गरेको पाईन्छ । त्यसै गरी वारदातको समयमा पति र म आफ्नै कोठामा थियौँ । ससुरा टेकबहादुर सोमै र सासु रोमाकुमारी सोमैबीच झगडा भएपछि मेरो लोग्ने विष्णुबहादुर सोमै उक्त स्थानमा जानु भयो । म पनि निजसँग पछि पछि जादा निज टेकबहादुर सोमै र मेरो पति विष्णुबीच हानाहान भएको थियो । मैले छुट्याउन खोज्दा सकिनँ । सासु पनि त्यहाँ हुनुहुन्थ्यो । आमाले पनि दुवैजनालाई छुट्याउन खोज्नु

भएको थियो । म आत्तिएर तल झरी केही बेरपछि माथि कोठामा गई हेर्दा टेकवहादुर सोमै जमिनमा लड्नु भएको थियो । मैले पतिलाई किन यसो गरेको भन्दा निजले आमालाई हुने नहुने आरोप लगाई मलाई पनि पिट्न आएपछि मैले हानेकोले जमिनमा लडे र सहन नसकी घाँटी च्यापी दिएँ भनी पतिले बताएका थिए । मैले बाबुको नजिक गई हेर्दा मृत्यु भइसकेको थियो । बाबुको मृत्यु भैसकेपछि पतिले बाबुलाई नाम्लोले बोकी तल झार्नु भयो र आमा छोरसँगै भएर न्यौपानेको बारीतर्फ लागेका हुन् भन्ने प्रतिवादी कमला सोमैले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष बयान गरेको पाईन्छ । जाहेरवाला मिनाकुमारी रानाले अदालतमा वकपत्र गर्दा म घटनास्थलसम्म पुग्दा लाश उठाई सकेकोले लाश देख्न पाइन । लाश राखेको ठाउँ र घर गोठको बीचमा रगत लागेको ठाउँ देखेकी हुम् । मृतक भाई भारत वम्वै गई फर्की आएका थिए, पैसा नकमाएको भनि श्रीमति छोरसँग झगडा हुन्थ्यो त्यसै कारणले मारेको हुनुपर्छ भनि वकपत्र गरेको पाईन्छ । त्यसै गरी वस्तुस्थिति मुचुल्काका हेमवहादुर वगाले, नेत्रवहादुर वगाले, अम्मर राज वस्याल समेतले मृतकको अनुहार खोली हेर्दा आँखामा निलो भई सुन्निएको समेत तत्कालै देखेको भनि कागज गरेको पाईन्छ । त्यसै गरी माया सोमैले मौकामा गरेको कागजमा टेकवहादुर सोमैको घरमा केही हल्ला खल्ला सुनेकी थिए । किन झगडा गरेका हुन् भनि गहिरिएर सुन्दा हानाहान भएको जस्तो आवाज पनि सुनेकी थिए । त्यसको केही बेरपछि केही छ्यार छ्यारको आवाज समेत सुनेकी थिए । छ्यार छ्यारको आवाज भन्दा केही पहिले टेकवहादुर सोमैले मलाई मार्न खोजेको होस मार भनि बोलेको समेत सुनेकी थिए भनि व्यक्त गरेको कथनवाट माथी उल्लेखित वस्तुस्थिति मुचुल्काका मानिसको कथन व्यहोरा मलामी जाने प्रतिवादीहरुको मौका तथा अदालतको वयान समेतवाट प्रतिवादीहरु विष्णुवहादुर सोमै, शान्ती भन्ने रोमा कुमारी सोमै र कमला सोमैले मौकामा अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्ष गरेको साविति वयान समर्थित भई रहेकोले प्रतिवादी विष्णुवहादुर सोमैको कर्तव्यवाट मृतकको मृत्यु भएको देखिन आयो ।

प्रतिवादीले यस अदालतमा लिएको पुनरावेदन जीकिरमा आफु अनुसन्धान अधिकारी समक्षको बयानमा साविति भएको भएतापनि तत्काल उठेको रीस थाम्न नसकी आवेशमा मुक्का प्रहार गर्दा बुबाको मृत्यु भएको भन्ने अवस्थाले ज्यान सम्बन्धीको महलको १४ नं. आकर्षित हुने भन्ने समेतको जीकिर तर्फ हेर्दा माथी उल्लेखित प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमै समेतको मौकाको बयानबाट प्रतिवादी विष्णुबहादुरले मुक्काले हानेपछि मृतक टेकबहादुर भईमा ढली सकेपछि पनि निज बाबु टेकबहादुरको घाँटीसमेत थिचे च्यापेको भन्ने देखिएको छ । मृतकको शरीरमा विभिन्न घाउचोट देखिएको र मृत्यु भएपछि सो कसुरलाई ढाकछोप गर्न झुण्डिएर मरेको बहाना गर्न खोजेको तथा कसुर दबाउनका मतलबले लाशजाँच नै नगरी लाश जलाएको समेतका घटना, परिस्थिति र प्रतिवादीको दुरासययुक्त नियत समेतलाई विचार गर्दा पुनरावेदन जीकिर वमोजिम आवेश प्रेरित हत्याको अवस्था देखिन आएन । प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमै र टेकबहादुर सोमै बीच झगडा हात हालहाल भएकोमा यी प्रतिवादीको मुक्काबाट भईमा ढलेका आफ्नै बाबुलाई संवेदनशील अंग घाटी थिची मरेपछि सजायबाट बच्न आफै झुण्डिएको बहाना पारेको र लाशजाँच नै नगरी लाश जलाएको समेतको प्रतिवादीको नियत दुरासययुक्त देखिन आएको मिसिल प्रमाणबाट देखिएकोले निज प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैको हकमा मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धिको १३(३) नं. र ऐ. को ४ नं. अनुसारको कसुर अपराधमा सोही १३(३) नं. वमोजिम सर्वश्व सहितको जन्मकैदको सजाय गरी निजलाई ऐ.को ४ नं. वमोजिम थप ६ महिना कैद गरेको सुरु पाल्पा जिल्ला अदालतको फैसलालाई सदर गरेको पुनरावेदन अदालत बुटवलको मिति २०६९।१०।२ को फैसला मिलेकै देखिन आउँछ ।

अब प्रतिवादीहरु श्याम बहादुर राना, जंगबहादुर श्रेष्ठ र दीलबहादुर रेश्मीको हक अभियोग दावी भन्दा कम सजाय ठहर गरेको मिलेन भन्ने वादी नेपाल सरकारले यस अदालतमा लिएको पुनरावेदन जीकिर सम्बन्धमा विचार गर्दा यी प्रतिवादीहरुको अनुसन्धान अधिकारी तथा अदालतसमक्ष भएको बयान एवम् अन्य व्यक्तिहरुको भनाईबाट समेत यिनीहरुको क्रियाकलाप र व्यवहारबाट मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धी महलको ४ नं. को अन्तिम वाक्यांशमा उल्लेख

भएको लासजाँच भै नसक्दै दबाउनका मतलबले लास जलाउने, गाड्ने, फाल्ने वा सो कुरा गर्न लगाउने कार्य भए गरेको कुरा पुष्टि हुन सकेको देखिँदैन । प्रतिवादी जंगबहादुर श्रेष्ठ नेवार जातका व्यक्ति भएको कारणबाट लास छुन नहुने भई लासको नजिक नै नगएको भन्ने भनाई प्रचलित सामाजिक प्रचलनलाई दृष्टिगत गर्दा सत्यतामा आधारित नै देखिन्छ । आत्महत्या गरेर टेकबहादुर सोमैको मृत्यु भयो भन्ने माहोल बनेको ठाउँमा लासको नजिकैसम्म नगएका यी प्रतिवादी जंगबहादुर श्रेष्ठबाट लास दबाउनका मतलबले लास जलाउने, फाल्ने काम भएको भन्न मिल्ने देखिएन । त्यसैगरी प्रतिवादी डिलबहादुर रेश्मीको हकमा पनि निजको अनुसन्धान अधिकारी समक्ष भएको बयानको स.ज. १० र ११ हेर्दा के भएको हो भन्दा झुण्डिएर मरेको हो भन्ने कुरा भयो । सबै जनाले सतगत गर्ने कुरा गरेकोले सतगत गर्न लागेको हो । पछि बुझ्दै जाँदा वारदातको राती माया सोमैबाट पनि मिति २०६७।५।१० गते बेलुका मृतकका घरमा झगडा भएको, ध्यार ध्यार गरेको आवाज सुनेको बुझिएको र सो दिन बाबु छोराबीच हानाहान भएको कुरा निजै प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैले बताएकोले थाहा भएको भन्ने बेहोरा उल्लेख भएबाट पनि निजलाई कर्तव्यबाट मृत्यु भएको भन्ने कुराको पहिले नै जानकारी भएर लास दबाएको भन्ने देखिन आएन । अर्को पुनरावेदक प्रतिवादी श्यामबहादुर रानाको हकमा सुरु पाल्पा जिल्ला अदालतले ज्यान सम्बन्धीको महलको २५ नं.बमोजिम रु.२०। जरिवाना सजाय गरेकोमा पुनरावेदन अदालत बुटवलले ज्यान सम्बन्धीको ४ नं.बमोजिम रु. १०।जरिवाना हुने सजाय गरेको पाइन्छ । यी प्रतिवादी श्याम बहादुर रानासमेतलाई अभियोग दावी बमोजिमको ज्यान सम्बन्धीको २५ नं.अनुसार सजाय हुने हो होईन भन्ने हेर्दा उक्त २५ नं. आकर्षित हुन ज्यान मारिसकेको कुरा चाल पाई जाहेर नगरी कसुरदारलाई दबाउने भगाउने व्यक्तिका हकमा लागु हुन्छ । प्रस्तुत मुद्दामा यी प्रतिवादीहरु श्याम बहादुर रानासमेतलाई मृतक टेकबहादुरको कर्तव्यबाट ज्यान मारेको भन्ने कुराको पूर्व जानकारी भएको कुरा मिसिल संलग्न प्रमाणबाट देखिएको छैन । झुण्डिई मरेको भन्ने प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैसमेतको कथनको आधारमा झुण्डिई मरेको भन्ने माहौल परिस्थितीको सृजना भएको देखिएकोले सोही विश्वासमा अन्य

सद्गत गर्न मलामीको रुपमा गए तापनि यी प्रतिवादी श्याम बहादुर मलामी नगएको भन्ने निजको अदालतको वयानबाट खुलेको देखिएको छ । त्यस्तै टेकबहादुर झुण्डिई मरेको भन्ने थाहा पाएपछि त्यहाँ जादा लाश वारीको कुनामा भुईँमा थियो । एउटा रसी नजिकैको आँपको रुखमा झुण्डिएको थियो । मलाई किरिया वस्दा लगाउने लुगा तानसेनबाट पारीपट्टि गाउमा आएको छ ल्याउनुहोस भनेकोले म लिन गएकोमा गिरी भन्ने मान्छेले लगी सकेको रहेछ । म फर्कदा लाश जलाउन लगी सकेका रहेछन् । म बुढो मान्छे भएकोले लाश जलाउन घाट गईन भनि प्रतिवादी श्यामबहादुर रानाको मौकाको वयान समेतबाट देखिएकोले निजलाई मृतक टेकबहादुरको मृत्यु झुण्डिई मरेको भन्ने सम्मको जानकारी प्राप्त भएको भएतापनि कसैको कर्तव्यबाट ज्यान मरेको भन्ने जानकारी निजलाई थियो भन्ने देखिदैन । ज्यान सम्बन्धीको महलको ४ को अन्तिम वाक्यांश र सोही महलको २५ नं. वमोजिम अपराध भएको थाहा पाएपछि अपराध दवाउनका मतलबले निज श्यामबहादुर राना र अन्य मलामी जाने प्रतिवादीहरु जंगबहादुर श्रेष्ठ र दीलबहादुर रेश्मीले लाशजाँच नगराएको र जाहेरी नगरेको भन्ने वादी नेपाल सरकारको अभियोग दावी पुष्टि हुन आएन । वरु मृतक टेक बहादुरको मृत्यु आफैँ आत्महत्या गरेको भन्ने सम्मको व्यहोरा थाहा पाई सकेपछि पनि लाशजाँच नगरी तथा पुर्जिसमेत नलिई लाश जलाउने समेतको कार्यमा संलग्न भएको देखिदा ज्यान सम्बन्धि महलको ४ नं. विपरितको कसुर गरेको देखिदा प्रतिवादीहरु श्याम बहादुर राना, जंगबहादुर श्रेष्ठ र दीलबहादुर रेश्मीलाई सोही महलको ४ नं. वमोजिम जनही रु.१०। जरिवाना गरेको पुनरावेदन अदालत वुटवलको फैसला मिलेकै देखिन आयो ।

मृतक वावु टेकबहादुर सोमैले प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैको आमासंग झगडा गरेको र आमालाई आफ्नै सम्झि नाताका अर्थात प्रतिवादी विष्णु बहादुर सोमैको ससुरासंग जा भनेपछि लोग्ने स्वास्नी अर्थात टेकबहादुर र रोमा कुमारी बीच झगडा भएकोमा छोरा विष्णु वावु आमाको झगडा सुनेपछि वारदातस्थलमा गएको र आमाले छोरोलाई वावुले भनेको कुरा भनेपछि वावु छोराबीच झगडा भएकोमा वावु टेकबहादुरले निज प्रतिवादी विष्णुबहादुरलाई कुटपीट

गरेपछि हात हालाहाल भएको र रीसको झोकमा प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैले बाबुलाई धकेलेको र तत्कालै रीसको झोकमा घाँटी थिचेको देखिएको छ । प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैले आफ्नै बाबुलाई मुक्काले हानेको, धकेलेको र घाटी थिचेको कारण मृत्यु भै अपराध लुकाउन झुण्डिएको देखाउनेसम्मका कार्य गरेको भएता पनि मार्ने पूर्व योजना रिसइवी नभएको, रिसको आवेशमा धकेलेको कारणसमेतले वारदात घटेको देखिएको कारणबाट प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैलाई ज्यान सम्बन्धीको १३ (३) नं.बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय गर्दा चर्को पर्ने चित्तमा लागेकोले अ.बं. १८८ नं.बमोजिम निज प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैलाई कैद वर्ष १० (दश) गर्दा पनि कानूनको मकसद पुरा हुने देखिएकोले सोही बमोजिम सजाय हुन मनासिव देखिन्छ ।

तसर्थ, माथि विवेचित आधार र कारणबाट प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैलाई मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धीको महलको १३ नं. को देहाय ३ बमोजिम सर्वस्व सहित जन्मकैदको सजाय र सोही महलको ४ नं. बमोजिम थप सजाय गरी पाल्पा जिल्ला अदालतबाट २०६८/१०/२४ मा भएको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत बुटवलको मिति २०६९/१०/२ फैसला सो हदसम्म मिलेकै देखिँदा सदर हुने र कैदको हकमा निज प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैलाई अ.बं. १८८ नं.बमोजिम कैद वर्ष १० हुने ठहर्छ । प्रतिवादीहरु जंगबहादुर श्रेष्ठ र दिलबहादुर रेश्मीलाई ज्यान सम्बन्धीको महलको २५ नं. अनुसार रु.२०। जरिवाना र ऐ.४ नं.बमोजिम थप ६ महिना कैदको थप सजाय गरेको र प्रतिवादी श्यामबहादुर रानालाई ऐ. २५ नं.बमोजिम रु.२०। जरिवाना गरेको सुरु पाल्पा जिल्ला अदालतको फैसला सो हदसम्म नमिलेको भनि केही उल्टी गरी निज प्रतिवादीहरु जंगबहादुर श्रेष्ठ, दिलबहादुर रेश्मी र श्यामबहादुर रानालाई ज्यान सम्बन्धीको महलको ४ नं.बमोजिम जनही रु.१०। जरिवाना हुने ठहराई गरेको पुनरावेदन अदालत बुटवलको मिति २०६९/१०/२ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । वादी नेपाल सरकार तथा प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन । अरुमा तपसिल बमोजिम गर्नु ।

तपसिल

माथि ठहर खण्डमा लेखिएबमोजिम प्रतिवादी विष्णुबहादुर सोमैलाई मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धी महलको १३(३) नं.बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद र सोही महलको ४नं. बमोजिम थप ६ महिना कैदको सजाय हुने ठहराएको शुरु तथा पुनरावेदन अदालतको फैसला सदर भरइ कैदको हकमा अ.बं. १८८ नं. बमोजिम १० (दस) वर्ष कैदको सजाय हुने ठहरेकोले सोहीबमोजिम १० (दस) वर्ष कैद ठेकी कैदको संशोधित लगत राखी कैदी पूर्जी दिनु भनि सुरु पाल्पा जिल्ला अदालतमा लेखी पठाइदिनु -----

-----१

यो मिसिलको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानूसार गरी बुझाइदिनु -----२

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत: हर्कबहादुर क्षेत्री

कम्प्युटर टाइप गर्ने: विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति सम्बत् २०७२ साल आश्विन ७ गते रोज ५ शुभम् -----